

Integrative medicine bij kanker

MARTINE BUSCH – VAN PRAAG INSTITUUT

14 OKTOBER 2025

Integratieve zorg

INTEGRATIVE MEDICINE

Wayne Jonas

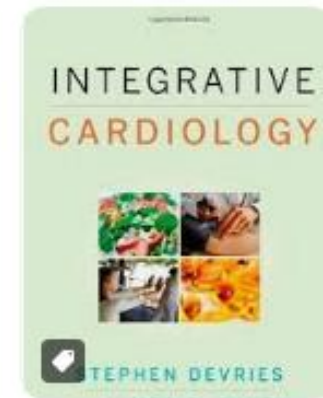
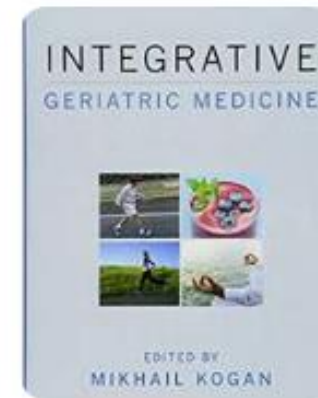
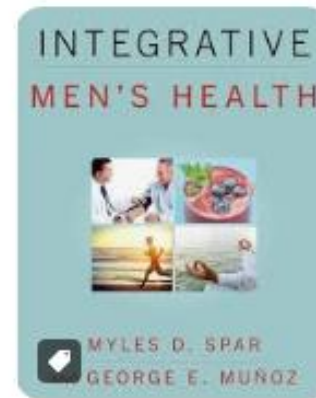
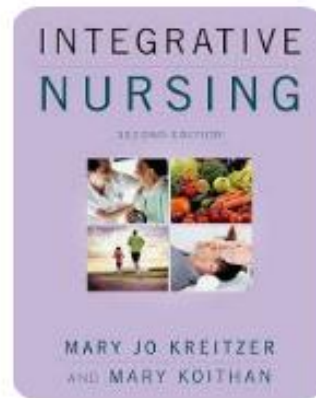
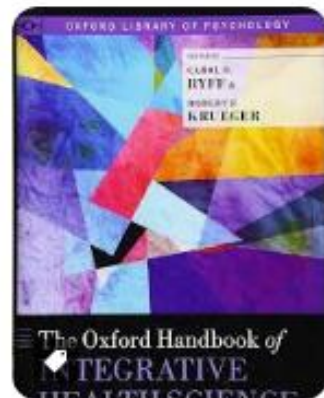
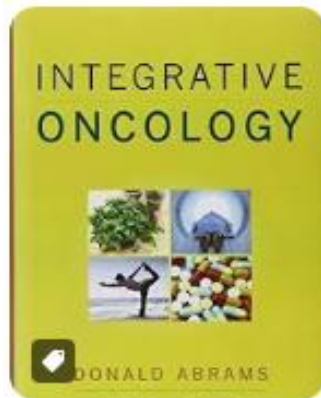
INTEGRATIVE NURSING

INES Dynamic Model of Integrative Nursing (2023)

Reguliere zorg aangevuld met **evidence based** leefstijlinterventies en complementaire zorg indien **veilig en zinvol**

IM is niet meer dan een bredere kijk met als doel o.a. betere QoL, symptoomreductie en meer eigen regie

Integrative oncology

A Comprehensive Definition for Integrative Oncology FREE

Claudia M. Witt ✉, Lynda G. Balneaves, Maria J. Cardoso, Lorenzo Cohen, Heather Greenlee, Peter Johnstone, Ömer Küçük, Josh Mailman, Jun J. Mao

JNCI Monographs, Volume 2017, Issue 52, 1 November 2017, lgx012,
<https://doi.org/10.1093/jncimonographs/lgx012>

Published: 13 November 2017 **Article history** ▼

- Is patiënt gericht en evidence-informed
- Maakt gebruik van mind-body technieken, natuurlijke producten, en/of leefstijl interventies uit verschillende tradities naast conventionele kankerbehandelingen
- Heeft als doel het optimaliseren van gezondheid, kwaliteit van leven en klinische resultaten gedurende het hele kankercontinuüm
- Versterkt mensen om kanker te voorkomen en zelf actief bij te dragen voor, tijdens en na de kankerbehandeling.

De ervaren gezondheid is belangrijk

MIJN POSITIEVE GEZONDHEID

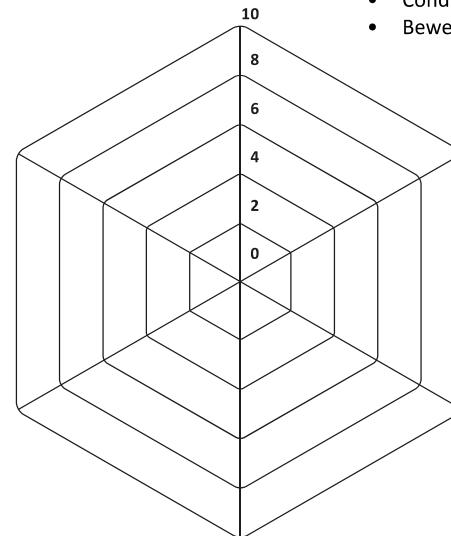
- Zorgen voor jezelf
- Je grenzen kennen
- Kennis van gezondheid
- Omgaan met tijd
- Omgaan met geld
- Kunnen werken
- Hulp kunnen vragen

- Sociale contacten
- Serieus genomen worden
- Samen leuke dingen doen
- Steun van anderen
- Erbij horen
- Zinnige dingen doen
- Interesse in de maatschappij

- Je gezond voelen
- Fitheid
- Geen klachten en pijn
- Slapen
- Eten
- Seksualiteit
- Conditie
- Bewegen

- Onthouden
- Concentreren
- Communiceren
- Vrolijk zijn
- Jezelf accepteren
- Omgaan met verandering
- Gevoel van controle

- Zinnig leven
- Levenslust
- Idealen willen bereiken
- Vertrouwen hebben
- Accepteren
- Dankbaarheid
- Blijven leren

- Genieten
- Gelukkig zijn
- Lekker in je vel zitten
- Balans
- Je veilig voelen
- Intimiteit
- Hoe je woont
- Rondkomen met je geld

Ik mis iets dat voor mij belangrijk is:

Top 5 PROMS bij kanker

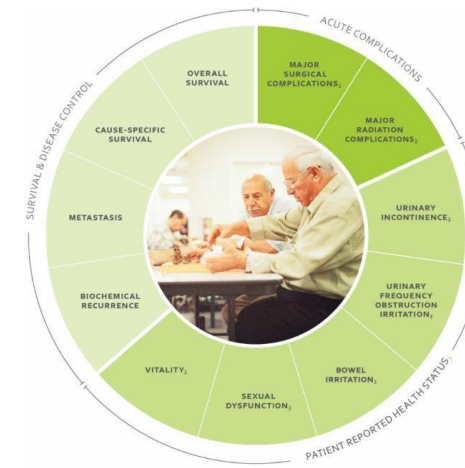
- Vermoeidheid
- Kwaliteit van leven
- Depressie
- Emotionele pijn
- Seksuele problemen

Borstkanker

Longkanker

Prostaatkanker

Darmkanker

Leefstijl bij kanker

Home > Over ons > Werkgroepen > Werkgroep kanker en leefstijl

Expertgroep Kanker en Leefstijl

De expertgroep *Kanker en Leefstijl* houdt zich bezig met het stimuleren en promoten van de inzet van gezonde leefstijl en leefstijlgeneeskunde in de Oncologie en bij de behandeling van kankerpatiënten.

[Lees hier een interview met voorzitter Eva Noorda.](#)

De expertgroep is bezig met de ontwikkeling van een Compendium in samenwerking met IKNL.

Compendium Leefstijl en Oncologie

Een evidence-based praktische handreiking voor zorgprofessionals in de oncologie

Deel 1

Leefstijladviezen pijlers Beweging en Ontspanning

Deel via

[NFK pleit voor meer aandacht voor leefstijl bij kankerbehandeling](#)

Zeven op de tien mensen met kanker heeft behoefte aan informatie over leefstijl, maar in het ziekenhuis wordt bij kankerbehandelingen lang niet altijd over leefstijl gesproken. Dit blijkt uit de Doneer Je Ervaring-peiling van de Nederlandse Federatie van Kankerpatiëntenorganisaties (NFK) onder 5539 mensen die kanker hebben of hebben gehad.

Complementaire zorg gebruik bij kanker

40% tijdens actieve kankerbehandeling (N=100) (Rombouts 2024)

43% van de deelnemers aan de Hematondag Midden (N=229) (2018)

64% van patiënten hematologie HagaZiekenhuis (N=117) (2016)

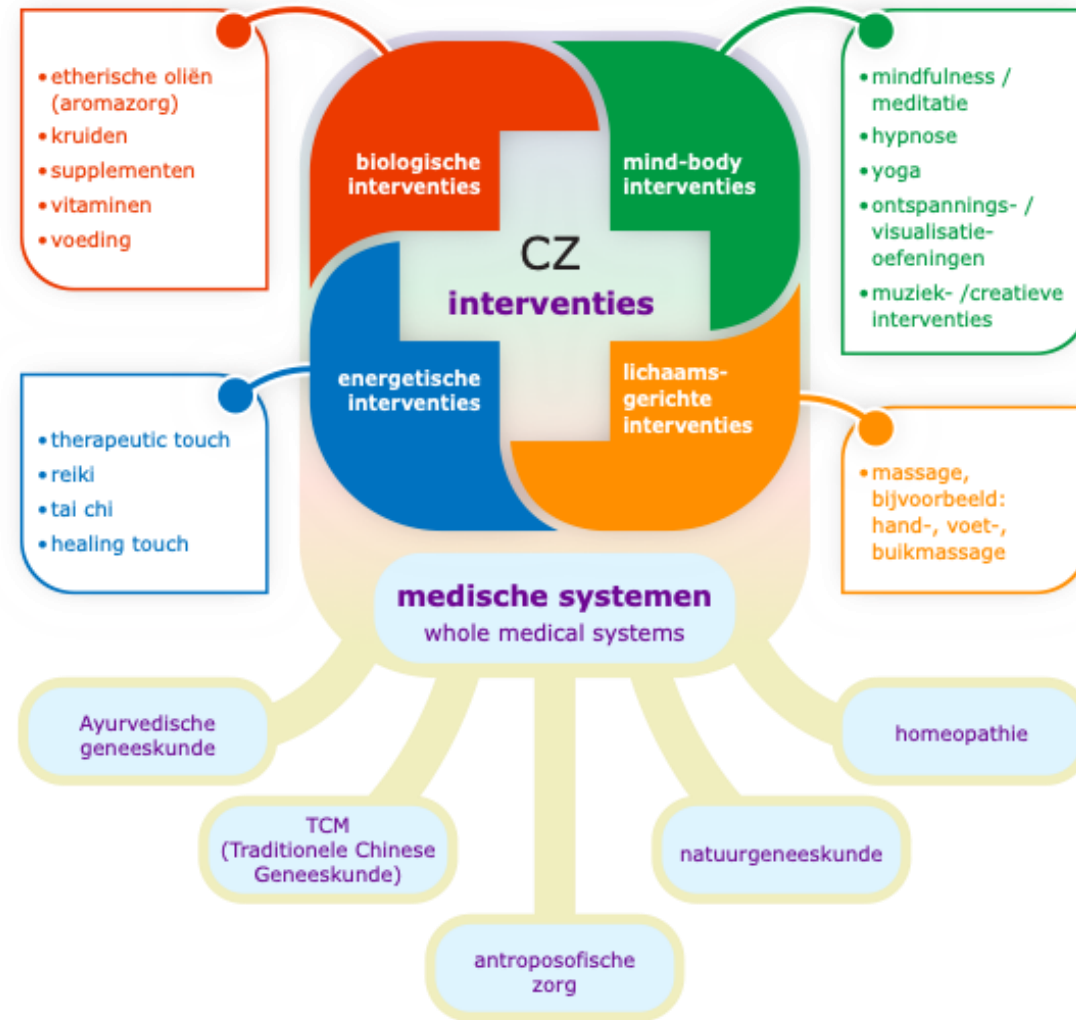
48% van de respondenten (N=277) bij online enquête van Kanker.nl (2015)

44% vrouwen met borstkanker (Martens et al 2013)

42% kinderen met kanker (Singendonk et al 2013)

Complementaire zorg

copyright © 2023 Van Praag Instituut

Complementary therapies and integrative oncology in lung cancer: ACCP evidence-based clinical practice guidelines (2nd edition)

Barrie R Cassileth¹, Gary E Deng, Jorge E Gomez, Peter A S Johnstone, Nagi Kumar, Andrew J Vickers; American College of Chest Physicians

CA: A Cancer Journal for Clinicians

The flagship journal of the American Cancer Society

Review Article | [Open Access](#)

Clinical practice guidelines on the evidence-based use of integrative therapies during and after breast cancer treatment

Heather Greenlee ND, PhD, MPH✉, Melissa J. DuPont-Reyes MPH, MPhil, Lynda G. Balneaves RN, PhD, Linda E. Carlson PhD, Misha R. Cohen OMD, LAc, Gary Deng MD, PhD ... [See all authors](#) ▾

Journal of Clinical Oncology®
An American Society of Clinical Oncology Journal

FREE ACCESS | ASCO SPECIAL ARTICLES | September 19, 2022

Integrative Medicine for Pain Management in Oncology: Society for Integrative Oncology–ASCO Guideline

Authors: [Jun J. Mao, MD, MSCE](#) , [Nofisat Ismaila, MD, MSc](#) , [Ting Bao, MD](#) , [Debra Barton, PhD](#) , [Eran Ben-Ary, MD](#) , [Eric L. Garland,](#)

[PhD, Heather Greenlee, ND, PhD](#) , ... [SHOW ALL](#) ... and [Eduardo Bruera, MD](#) | [AUTHORS INFO & AFFILIATIONS](#)

Publication: Journal of Clinical Oncology • Volume 40, Number 34 • <https://doi.org/10.1200/JCO.22.01357>

Modality	Symptoms						
	Pain	Anxiety	Depression	Fatigue	Sleep Disruption	Nausea & Vomiting	Weight Loss/ Cachexia
Mindfulness-Based Interventions (MBIs) ^[2]							
Music therapy ^[4]							
Tai chi and Qi gong ^[3]							
Yoga ^[3]							
Acupressure ^[26]							
Acupuncture ^[36]							
Biofeedback ^[8]							
Cognitive Behavioral Therapy (CBT) ^[9]							
Counseling/ Talk therapy ^{[12][3]}							
Hypnosis ^[9]							
Medical massage therapy ^[7]							
Reflexology ^[10]							
Aromatherapy ^[16]							
Guided imagery ^[14]							
Relaxation therapy ^[7]							
Physical Activity/ Movement ^[126]							
Nutritional Counseling ^[20-22]							
Cannabis ^[25]							

- Included in the ASCO-SIO joint guidelines (at any level of recommendation)
- Included in the ASCO, NCCN, and/or NCCIH guidelines (at any level of recommendation)
- Not included in any guidelines, but very recent meta-analysis to support ^[11]

Society for Integrative Oncology

Figure 2: Pain SIO-ASCO Guidelines for Integrative Oncology Use ^[28]

SIO and ASCO recommend the following integrative therapies to improve symptoms of pain in patients with cancer:

TAKING CARE OF THE WHOLE YOU

Figure 4: Depression SIO-ASCO Guidelines for Integrative Oncology Use ^[29]

SIO and ASCO recommend the following integrative therapies to improve symptoms of depression in patients with cancer:

[Over het CIZG](#) ▾[Leden](#)[Betrouwbare informatie](#)[Interessante bronnen](#) ▾[Q&A](#)[Contact](#)

Het Consortium voor Integrale Zorg en Gezondheid (CIZG) wil een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van duurzame en verantwoorde integrale zorg.

Een gezondheidszorg die de mens en diens gezondheid en ziekte, integraal en wetenschappelijk bestudeert en behandelt. Een patiëntgerichte aanpak met brede kijk op de gehele persoon. De focus ligt hierbij op het vergroten van gezondheid en de kwaliteit van leven in een helende omgeving (*healing environment*). Tevens wordt een selectie van effectief en veilig bevonden leefstijlinterventies en complementaire behandelwijzen toegepast in aanvulling op reguliere zorg.

www.cizg.nl

SIO
E U R O P E
2 0 2 5

Platform Integrative Oncology
Nederland (PION)

Integrative Oncology in Nederland

- Bespreken van complementaire zorg
- Betrouwbare bronnen en jobtools
- Verwijzen – betrouwbare complementaire zorgverleners
- Onderzoek

Bespreken van complementaire zorg

30-50% bespreekt cz gebruik niet
maar wil dat wel

Towards an open and effective dialogue on complementary medicine in oncology: protocol of patient participatory study 'COMMON'.

Mentink, M., Noordman, J., Busch, M., Vliet, L. van, Timmer-Bonte, J.A., Dulmen, S. van. Towards an open and effective dialogue on complementary medicine in oncology: protocol of patient participatory study 'COMMON'. **BMJ Open**: 2021, 11(10), nr. e053005

How is complementary medicine discussed in oncology? Observing real-life communication between clinicians and patients with advanced cancer.

Mentink, M.D.C., Vliet, L.M. van, Timmer-Bonte, J.A.N.H., Noordman, J., Dulmen, S. van. How is complementary medicine discussed in oncology? Observing real-life communication between clinicians and patients with advanced cancer. **Patient Education and Counseling**: 2022, 105(11), p 3235-3241

Nieuws 08-02-2023

In gesprekken tussen patiënten met kanker en hun arts krijgt het onderwerp complementaire zorg weinig aandacht

Patiënten met kanker maken veel gebruik van complementaire zorg, zoals acupunctuur, yoga of voedingssupplementen. Toch komt dit onderwerp in gesprekken tussen de patiënt en de behandelend arts niet of nauwelijks aan de orde. Uit onderzoek van het Nivel blijkt dat het onderwerp complementaire zorg meestal door de patiënt wordt ingebracht. De zorgverlener gaat er niet altijd op in en belangrijke aspecten zoals veiligheid en effectiviteit blijven vaak onbesproken. Dit terwijl het gebruiken van complementaire zorg voor de patiënt belangrijke voordelen kan hebben, maar er ook nadelige effecten kunnen zijn.

Patiënt meestal degene die complementaire zorg ter sprake brengt

Aan de hand van audio-opnames van 80 oncologische consulten tussen patiënten met kanker en hun zorgverlener, hebben we onderzocht hoe vaak en op welke manier het onderwerp complementaire zorg werd besproken. In 36 van de 80 consulten werd een vorm van complementaire zorg genoemd, meestal gerelateerd aan leefstijl (voeding, beweging). De patiënt was meestal degene die over complementaire zorg begon. De zorgverlener ging in een kwart

Behandeling van kanker

- Soorten kanker
- Kwaliteit oncologische zorg bij Rijnstate
- Samenwerking
- Rijnstate centrum voor oncologisch onderzoek
- Ondersteunende zorg bij kanker
- Algemene informatie
- Psychosociale begeleiding
- Voeding
- Beweging
- Pijnbestrijding
- Palliatieve zorg
- Spreekuur Integrative Medicine

Verken bij anderen

- MÁXIMA ONCOLOGISCH CENTRUM
- Specialist & zorgteam
- Over ons

Integrative Medicine spreekuur

gelre

ziekenhuizen

Zorg beter voor elke patiënt

Home

Patiënt

Bezoeker

Werken bij

Over ons

Contact

Zoeken

MijnG

spreekuur integrale geneeskunde voor patiënten met kanker

8 april 2024

Gelre ziekenhuizen is onlangs gestart met een speciaal spreekuur bij polikliniek Interne Geneeskunde. Dit spreekuur integrale geneeskunde richt zich op het verbeteren van de algemene gezondheid en de kwaliteit van leven van patiënten met kanker, als aanvulling op de reguliere medische zorg.

Naast de behandelingsstrategieën om de gezondheid van patiënten te verbeteren, is het ook belangrijk om aan verbetering van de kwaliteit van leven te denken. Dit kan bijvoorbeeld ontspannen en veilig is? Daarvoor is het belangrijk om de gezondheid van patiënten te verbeteren.

Wat is integrative medicine?
Kelly Dollenka, specialist in integrative geneeskunde, vertelt hoe zij kijkt naar de gezondheid van patiënten en hoe zij de gezondheid van patiënten kan verbeteren.

Reinier de Graaf

A

A

Werken bij

Translation

Zoeken

Mijn Reinier de Graaf

Patiënten

Bezoekers

Zorgprofessionals

Over ons

Contact

Home

Spreekuur Integrative Medicine

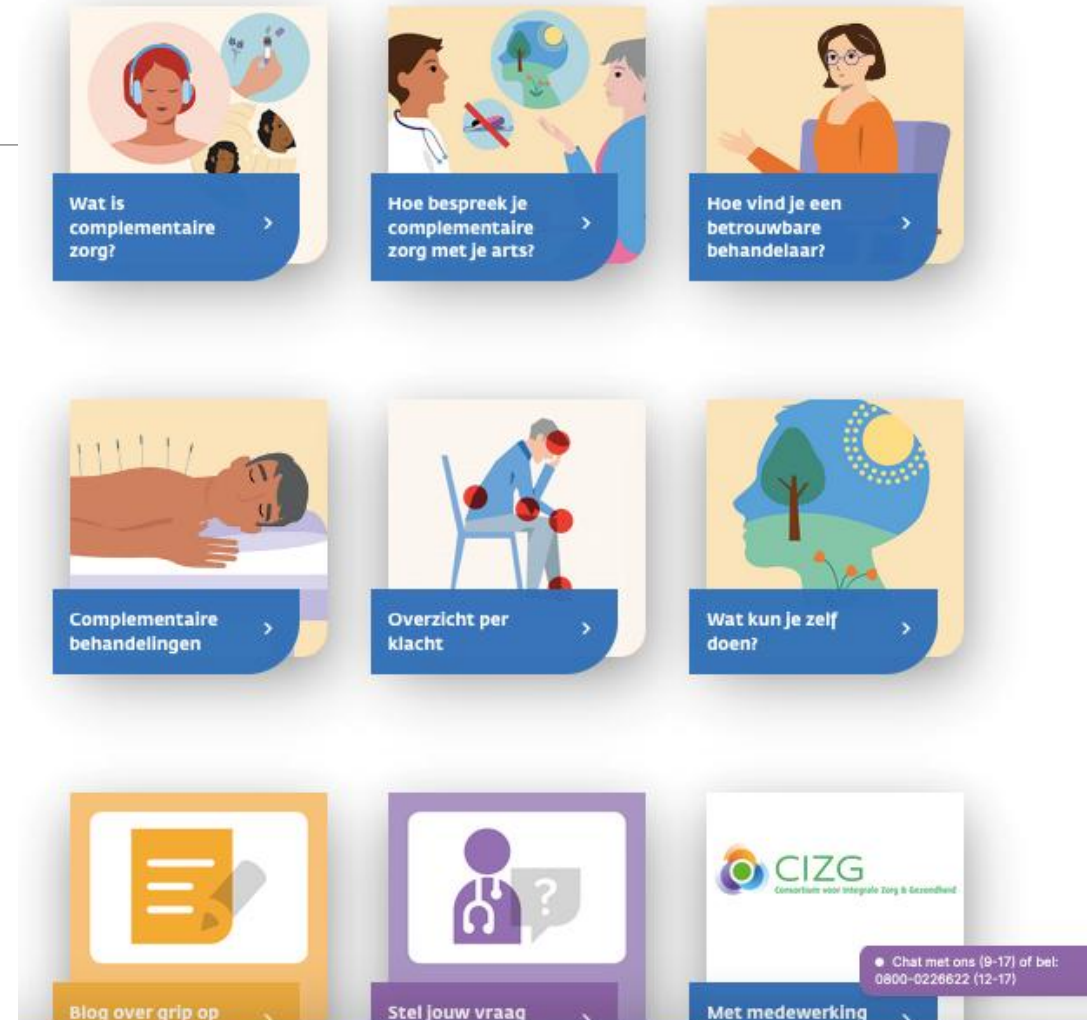
Spreekuur Integrative Medicine

Het Borstkankercentrum van het Reinier de Graaf ziekenhuis is in april 2024 een speciaal spreekuur Integrative Medicine (IM) gestart. Dit spreekuur is bedoeld voor alle patiënten die de vraag hebben: wat kan ik zelf doen tijdens en na mijn behandeling? Onderzoek wijst namelijk uit dat meer dan de helft van de kankerpatiënten gebruik maakt van aanvullende zorg, naast de reguliere behandeling in het ziekenhuis. Denk aan yoga, mindfulness of het gebruik van bepaalde voedingssupplementen of kruiden. Maar wat is veilig te gebruiken naast de reguliere behandeling? En wat is werkzaam en wat niet? Dat is waar Integrative Medicine over gaat.

Kanker.nl (IMKA project 2020-21)

- CIZG + Kanker.nl
- Vakreferenten + IM experts
- Oncologen en oncologieverpleegkundigen
- 22 vormen van cz (inclusief zelfzorg)
- Hoe bespreek ik het met mijn arts?
- Hoe vind ik een betrouwbare cz therapeut?
- Hoe vind ik betrouwbare informatie op internet?

Algemeen

Aanvullende

Wat kun je

Aanvullende behandelingen

Complementaire behandelingen bij kanker >

Acupunctuur bij kanker >

Aromazorg bij kanker >

Beeldende therapie bij kanker >

Haptotherapie bij kanker >

Hypnotherapie bij kanker >

Massage bij kanker >

Medicinale cannabis bij kanker >

Muziektherapie bij kanker >

Therapeutic touch en healing touch bij kanker >

Vaktherapie bij kanker >

Complementaire behandelingen bij kanker ⓘ

Printen

Opslaan

Delen

Luister

Bij sommige klachten kan een complementaire behandeling misschien helpen. Zo'n behandeling is aanvullend op de standaardzorg die je krijgt. Een complementaire behandeling kan ook helpen bij je herstel en hoe je je voelt.

Lees verder over deze behandelingen:

- [acupunctuur](#)
- [aromazorg](#)
- [beeldende of kunstzinnige therapie](#)
- [haptotherapie](#)
- [hypnotherapie](#)
- [massage](#)
- [medicinale cannabis](#)
- [muziektherapie](#)
- [therapeutic touch](#)
- [vaktherapie](#)

Wat is een complementaire behandeling?

Complementair betekent aanvullend. Je kunt het dus naast je medische behandeling doen. Er is niet altijd (voldoende) wetenschappelijk bewijs dat complementaire behandelingen effect hebben. Maar zolang zo'n behandeling veilig is, kun je proberen of je er iets aan hebt. Vraag het even na bij je arts of verpleegkundige.

Ga je zelf op zoek naar een behandeling of behandelaar? Probeer iemand te vinden die opgeleid is om mensen met kanker te begeleiden. Lees: [Hoe vind ik een betrouwbare behandelaar](#).

Vraag het een professional

Heb je een vraag over complementaire zorg? Stel 'm aan een van onze experts op het gebied van integrative medicine. Ook kun je vragen en antwoorden van anderen lezen.

Praat of lees met

• Chat met ons (9-17) of bel:
0800-0226622 (12-17)

Home - Leven met kanker - Voedingenkankerinfo.nl

voeding&kankerinfo

Van experts, voor patiënten

Welkom op de vernieuwde Voedingenkankerinfo.nl. Hier vind je antwoord op vragen over voeding tijdens onderzoek en de praktijkervaring van experts.

[> Maak kennis met de redactie](#)

Voeding tijdens de behandeling

Blijf goed eten om fit te zijn tijdens je behandeling.

[Lees meer](#)

Voeding na de behandeling

Ga aan de slag met gezonde voeding en krijg weer grip op je gezondheid.

[Lees meer](#)

Home - Leven met kanker - Bewegenenkankerinfo.nl

bewegen&kankerinfo

Van experts, voor patiënten

Na de diagnose kanker is het goed om te bewegen en trainen. Dit is belangrijk om zo fit mogelijk te blijven. Maar wat is allemaal mogelijk en waar moet je op letten? Hier vind je adviezen van experts.

[> Maak kennis met de redactie](#)

Bewegen vóór de behandeling

Voor de behandeling is het belangrijk om te (blijven) bewegen.

[Lees meer](#)

Bewegen tijdens de behandeling

Bewegen is goed voor je fysieke en mentale gezondheid, ook tijdens de behandeling.

[Lees meer](#)

Bewegen na de behandeling

Bewegen na de behandeling van kanker heeft veel voordelen.

[Lees meer](#)

COMMON studie: toolbox voor zorgverleners (2020-2023)

[Home](#) [Publicaties](#) [Zorg en ziekte in cijfers](#) [Onderzoeksprogramma's](#) [Lopend onderzoek](#) [Panels en Registraties](#) [Medewerkers](#)

Keuzehulp complementaire oncologische zorg voor zorgverleners gebaseerd op Klinische richtlijnen Society of Integrative Oncology

Deze tool is bedoeld voor zorgverleners in de oncologie die op zoek zijn naar:

- een of meerdere passende vormen van complementaire zorg voor de klacht(en) die een patiënt presenteert
- het type klachten waarvoor een bepaalde vorm van complementaire zorg geschikt is.

Ook geeft de tool inzicht in de mate waarin voor de effectiviteit van de betreffende vorm van complementaire zorg voldoende bewijs is.

Klacht

Maak een keuze

Behandeling

Maak een keuze

Contact

J. (Janneke) Noordman »

Senior onderzoeker Communicatie in de Gezondheidszorg

0302729770

<https://www.linkedin.com/in/janneke-noordman-a966a119/>

j.noordman@nivel.nl

Keuzehulp complementaire oncologische zorg voor zorgverleners gebaseerd op Klinische richtlijnen Society of Integrative Oncology

Deze tool is bedoeld voor zorgverleners in de oncologie die op zoek zijn naar:

- een of meerdere passende vormen van complementaire zorg voor de klacht(en) die een patiënt presenteert
- het type klachten waarvoor een bepaalde vorm van complementaire zorg geschikt is.

Ook geeft de tool inzicht in de mate waarin voor de effectiviteit van de betreffende vorm van complementaire zorg voldoende bewijs is.

Klacht

Depressie

Onderzoek beschikbaar voor de volgende complementaire behandeling(en)

Tai chi of Qigong

Bewijsgraad of kwaliteit van bewijs	Type kanker	Behandelfase	Referentie
Gemiddelde bewijslast voor grootte en richting van het effect van deze interventie. Het is onwaarschijnlijk dat verder onderzoek de richting van het effect zal veranderen, maar het zou wel de grootte van het effect kunnen veranderen.	Borstkanker	Na behandeling	Carlson et al (2023)

Contact

J. (Janneke) Noordman »

Senior onderzoeker Communicatie in de Gezondheidszorg

0302729770

<https://www.linkedin.com/in/janneke-noordman-a966a119/>

j.noordman@nivel.nl

A.M. (Sandra) van Dulmen »

Programmaleider Communicatie in de Gezondheidszorg; bijzonder hoogleraar 'Communicatie in de gezondheidszorg', Radboudumc

0302729703

s.vandulmen@nivel.nl

Van Praag
Instituut

A-Z of treatments

A-Z of symptoms

A-Z of cancer types

Special topics

Methodology

About CAM Cancer

CAM Cancer provides health professionals with high-quality, evidence-based information about complementary and alternative medicine (CAM) in the supportive/palliative care, treatment or prevention of cancer. CAM Cancer is managed by NAFKAM who coordinates the worldwide network of experts in CAM and/or cancer care producing and disseminating reliable information.

The CAM Cancer database

CAM Cancer's database contains the CAM Cancer summaries presenting the best available evidence regarding safety and efficacy of CAM in cancer care. It can be accessed by searching for treatments, symptoms and cancer type. The database is open-access, non-profit and complies with the last-published Health On the Net's standards for health online information (HONcode).

Methodology

CAM Cancer follows a strict methodology to ensure that the summaries are unbiased and of high quality. Using pre-defined guidelines and templates, the summaries are based on systematic searches, a critical evaluation of current research and are fully peer reviewed.

[CAM Cancer](#) » [CAM Cancer Database](#) » [A-Z of cancer types](#)

A-Z of cancer types

This page gives you an alphabetical overview of various cancer types. It lists cancer types covered in the CAM Cancer treatment and is not necessarily complete.

By clicking on a cancer type, you can access those CAM Cancer treatment summaries that include research findings for this specific cancer type. Please read the respective sections of the CAM Cancer summaries.

NB: Being listed here does not imply that these treatments are safe and effective. The overview includes cancer types that CAM Cancer covers in its evaluations (see [Methodology](#)) and is not necessarily complete. Further, it is not a list of recommended treatments.

Brain tumour

Breast cancer

[Acupuncture for breathlessness](#)

[Acupuncture for hot flushes](#)

[Acupuncture for leukopenia](#)

[Autogenic therapy](#)

[Black cohosh](#)

[Boswellia](#)

[Cat's claw](#)

[Co-enzyme Q10](#)

[Colostrum](#)

[Dichloroacetate \(DCA\)](#)

[Green tea \(prevention\)](#)

[Homeopathy](#)

[Maitake](#)

[Massage](#)

[Milk thistle](#)

[Mindfulness](#)

[Mistletoe](#)

[Music therapy](#)

[Pomegranate](#)

[Progressive muscle relaxation](#)

[Qigong](#)

[Red clover](#)

[Reflexology](#)

[Reiki](#)

[Selenium](#)

[Shark cartilage](#)

[Simonton method](#)

[Tai chi](#)

[Therapeutic touch](#)

[Ukrain](#)

[Vitamin C \(IV\)](#)

[Vitamin E](#)

[Yoga](#)

Colorectal cancer

Gastric (stomach) cancer

Gezamenlijke besluitvorming

Ethisch raamwerk

3 goede vragen

Bespreken van complementaire zorg

Wat kun je zelf
doen?

1. Uitvragen – wat doet u zelf om:
 - stress te verminderen
 - uw conditie op peil te houden
 - beter met de ziekte en de behandeling om te gaan
2. Heeft u gezocht op informatie over ‘alternatieve’ en complementaire zorg of krijgt u daar tips over? Zou u dat willen proberen? Waarom?
3. Heeft u hierover met de arts gesproken? Met welk doel en resultaat?
4. Wat zijn uw wensen aan aanvullende ondersteuning en op welke manier?

Betrouwbare cz zorg (verleners)

- CIZG zorgvuldigheidseisen
- Kanker.nl: hoe vind je een betrouwbare behandelaar
- IKNL: Verwijsgids Kanker
- Oncologienetwerken (bijv. Midden Gelderland)

Zelf complementaire zorg toepassen

Verpleegkundige complementaire interventies bij kanker

1. Zuyderland: aromazorg bij procedurele angst
2. Rijnstate: P6 drukpuntmassage bij misselijkheid
3. ErasmusMC: muziek rond operaties

Andere opties: ontspanningsoefeningen/mindfulness, therapeutic touch/healing touch, andere vormen van massage (hand, voet, buik). Zie ook IKNL Handreiking Complementaire Zorg in de Palliatieve Zorg (mei 2023)

Onderzoek AcuChem

Het doel van de studie is om de implementatie van acupunctuur in de zorg voor borstkankerpatiënten te evalueren in de praktijk.

1. Evalueren van de effecten van acupunctuur op chemotherapie-geïnduceerde chronische perifere **neuropathie** en andere bijwerkingen die invloed hebben op kwaliteit van leven.
2. Het in kaart brengen van de behoeftes, wensen en barrières van het zorgpersoneel in het ziekenhuis en patiënten rondom de **samenwerking met acupunctuur** in de oncologische zorg.

 Diakonessenhuis

Jeroen BOSCH ZIEKENHUIS

Onderzoeksprotocol

120 borstkankerpatiënten, 60 per ziekenhuis

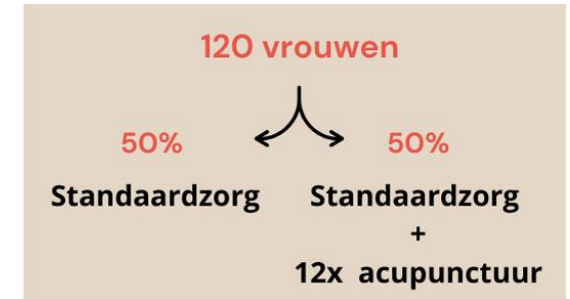
- Exclusie: o.a. eerdere neuropathie-klachten

Vrije keuze voor acupunctuur

12x wekelijkse behandeling tijdens de chemotherapie

- Paclixel-bevattende chemotherapie (80% ontwikkelt neuropathie)

Uniform acupunctuurprotocol opgesteld i.s.m. acupuncturisten

Metingen

Om te onthouden

1. Veel oncologiepatiënten maken gebruik van complementaire zorg om verschillende redenen: dus ook jouw patiënten
2. De meesten willen dit graag bespreken en willen dat de zorgverlener erover begint: dus vraag ernaar
3. Er zijn veel goede en betrouwbare bronnen te vinden: weet waar je moet zoeken
4. Je kunt ook zelf eenvoudige complementaire interventies toepassen bij pijn, angst, onrust en misselijkheid

Van Praag Instituut

verbinders in de zorg

Complementaire zorg

Wat is complementaire zorg?
Wanneer en waarvoor wordt
complementaire zorg ingezet?
Op deze pagina's vindt je alle
informatie:

Projecten

Wat willen patiënten en zorg-
professionals en is het wel
effectief? Hier vind je een
selectie van de projecten waar
wij bij betrokken zijn.

Scholing en advies

Wil je meer leren en weten, of
wil je complementaire zorg
implementeren? Kijk dan bij
ons scholings- en advies-
aanbod:

Het **Van Praag Instituut** is hét kenniscentrum voor complementaire zorg. Wij verbinden zorgprofes-
sionals en organisaties om samen te werken aan optimale integrale zorg.

Als partner is het instituut betrokken bij tal van onderzoeks- en ontwikkelprojecten op het gebied
van complementaire zorg en integrative medicine. Daarnaast verzorgen we al meer dan twintig jaar
professionele scholing in complementaire zorg, in alle sectoren van de gezondheidszorg: van zieken-
huis tot hospice, van thuiszorg tot verpleeghuiszorg. Duizenden zorgverleners zijn door ons getraind
en passen complementaire zorg toe in hun werk.

◀ Welkom

- ▶ Complementaire zorg (CZ)
- ▶ Integrative medicine (IM)
- ▶ Integrative nursing (IN)
- ▶ Therapeutic Touch
- ▶ Lopende projecten
- ▶ Afgeronde projecten
- ▶ Organisatie
- ▶ Beleidsplan en activiteiten
- ▶ Scholing, advies, projecten...
- ▶ Cursussen, workshops, symposia...
- ▶ Praktische tools
- ▶ Geleide visualisatie
- ▶ Contact